

Videyo / Scole

Les dvancetes (II)

Souzane (Sz) - Bondjoû mes scolîs et mes scolresses sol Daegntoele. Vola ene novele luçon so les dvancetes.

Lucyin (Lc) - Pocwè k' on les lome des dvancetes ?

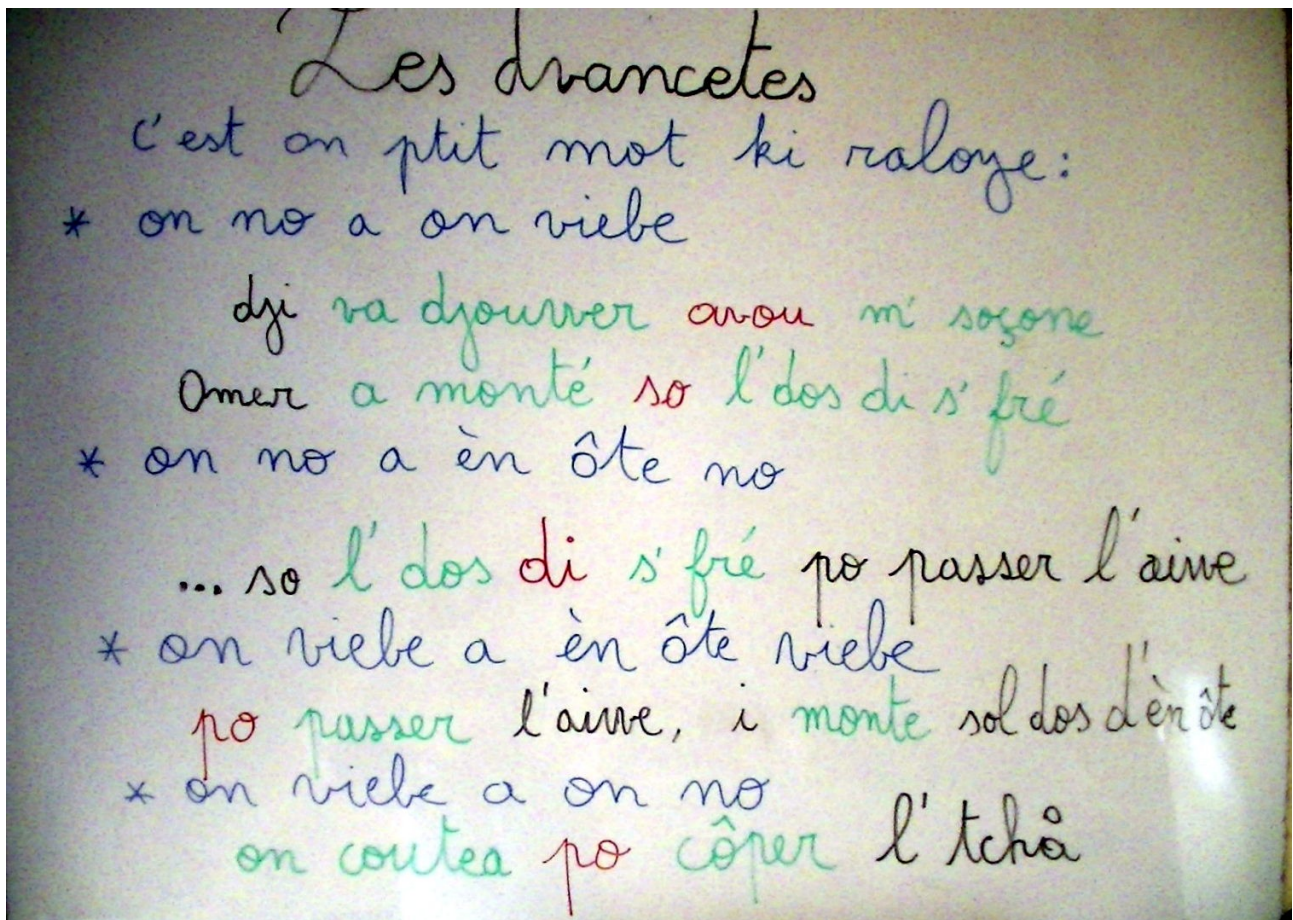
Sz - Pask' ele sont metowes divant èn ôte mot.

Lc - Mins les ârtikes et les prezintoes come les prezintoes d' apårtinance (mi feye), les prezintoes d' mostraedje (ci âbe la) - sont metous padvant ossu.

Sz - Oyi, mins les dvancetes, zeles, ele raloyèt deus mots.

Lc - Ké sôre di mot k' est raloyî des dvancetes ?

Sz - I gn a cwate sôres di raloyaedjes.

Li no « soçone » est raloyî å viebe « djouwer » pal divancete « avou »

Li no « fré » est raloyî å no « dos » pal divancete « di »

Lc - Asteure, les deus prumîs egzimpes, c' esteut po raloyî on no. Les deus dierins, c' est po raloyî on viebe

Sz - Li viebe « passer » est raloyî å viebe « monte » pa li divancete « po ».

Ârvey tertotes et tertos ! A èn ôte côp !

Eciclopedeye

Li porpî d' ivier

C' est ene plante k' on pout siervi come salåde.

Ele provént d' Couba.

Elle a ene pitite blanke fleur ki vént å mitan del foye.

Li porpî d' ivier vént åjheymint, et on l' pout ddja magnî e moes d' fevrî. Po des cis k' i gn a, c' est ene evayixhante indje [*espèce invasive*].

Les salâdes

Li salåde ordinaire [*laitue*] c' est ene sôre di verdeure avou des lådjès vetès foyes.

On les seme dins des pots, et les rpiker cwand ele sont grandes assez (10 cintimetes), po k' ele ni soeyexhe nén magneyes des lumçons.

On è pout dedja magnî après 6 samwinnes.

Fât côper vosse salåde divant k' ele ni monte a smince, po fé èn amagnî k' on lome eto « ene vete salåde ».

Si on l' vout leyî monter a smince, i n' fât prinde ki les grandès foyes d' ådfou, et leyî l' cour.

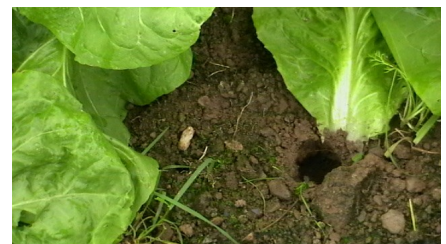
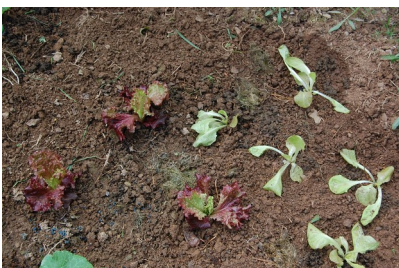
Biesses magneuses di salåde

Les lumçons et les caracoles magnèt voltî les salâdes. I fât di tote foice les waeranti [*protéger*] di ces biesses la.

On pout mete des botayes di plastike côpêyes dizo l' cô, et k' on a rsaetchî l' cou. On pout ossu mete come ene baricåde avou des taeyantès piretes (graevetes di lève). Les fenès schafiotés d' ou u les mâres di café, ça n' va nén si bén.

Çou ki va co l' mî, c' est les prodûts towe-lumçon. I n' è fât nén mete brâmint : kékes grins totâtoû des salâdes (30 grins å mete cwâré, c' est ddja assez).

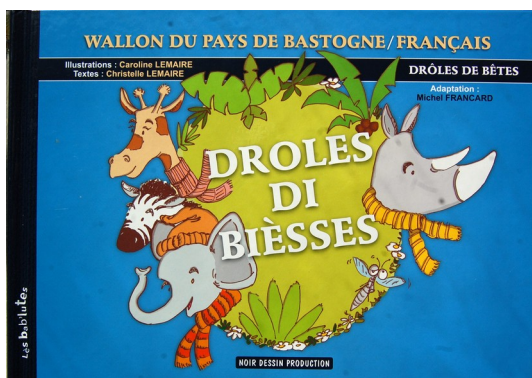
Gn a ossu des ronds viers formagnants des lumçons, k' on vind tot vicants. Mins ça costêye tchir. Mins po les cis k' ont on grand corti, i seront cwite des lumçons po deus ans.

trô d' rate k' a magnî l' raecinêye

Live e walon

Droles di biesses

C' est on live d' imådjes sicrît aprume e picârd pa Christelle Lemaire. Les desséns sont da Caroline Lemaire.

Il a stî publiyî e 2023 pa « Noer Dessén » dins l' coleccion « Les Bablutes », divins cwate diferins accints do walon. Po l' Ârdene, c' est Michel Francard k' a fwait on tradujhaedje avou les piceures do pays d' Bastogne.

Nos estans dins ene iye des Carayibes lomêye « Bénlonlâvâ » (bén lon lâvâ). L' istwere kimince pa on disbâtchant messaedje dins l' posse :

« Prindoz bén asteme, binamêyès schoûteuses, et vos, tchers schoûteus ! Çou ki vs alez etinde, ci n' est on boigne conte ni on pexhon d' avri ! Drovoz vos schoûtoes grand å lådje.

Noste adjince meteyo vént d' nos anoncî li tins k' i dvreut fé dins les djoûs a vni. Ene timpesse, ki les sincieus ont batijhî « Kébazâr », s' a co refoirci enawaire. Elle a divnou on teribe sitron-d'-pourcea tropicâ [cyclone]. I porshût si tchmin dins les iyreyes å Levant, et tot bouxhî djus la k' i passe. On l' ratind après mon nozôtes, dandjreus å cmince del samwinne ki vént. Li diåle serè dins les airs, et sorlever, metans, des waches dipus d' set metes hôtes. Li vint shofelrè a do 150 kilometres a l' eure, sins criyî foirt. » Adon, nos fârè s' tini ås coxhes !

Camecoma a stî tot drole cwand il a-st oyous ça å posse. Maria Deyî ! Si bele iye di Bénlonlâvâ aléve esse distrûte.

Camecoma overe dins on ptit zô. Il est tot dislofré. I sondje a ses pôvès biesses : li djirafe, li zebe, l' olifant et l' rinocerosse. Il esteut vormint ratchimi après ses biesses : il âreut dné si tchmijhe po k' elle âyénxhe bon.

Tot d' on côp, l' imådje di s' mononke Ademâr lyi aspote divant les ouys. Si mononke dimoréve divins on ptit viyaedje di Walonreye. C' esteut l' fré di s' mame ki s' aveut amouraedjî d' ene tourisse walone k' aveut vnou passer des vacances dins l' iye. Il aveut tot plaké po-z eraler avou leye.

Li mononke Ademâr aveut ene bele pitite cinse å mitan des tchamps. I n' î aclevéve ki kékès biesses. I sereut surmint d' acoird po lodjî les cwate soçons-biesses da Camecoma.

Lu oyi, mins les ôtès biesses del cinse, sabaye ?

Tchanson

Cwand on-z est Lidjwès

- I.** On tchante voltî Noû York, Paris, Rome ou Marseye / Awè seur, c' est plaijhant, mins Lidje ossu est bele. / L' idêye m' a vnou di scrire sol veye k' est tote mi tere / Po fé pârt di sovnis, / Di mes gosses et d' mes rperes. / On sait k' a Paris, il ont leu Tour Efel / A Noû York, l' *East-River*, des bildignes sins pareys. / E noste avnante cité, nos avans tot ôte tchoi. / C' est nost âme k' on-z a grande, cwand c' est k' on-z est Lidjwès.
- II.** Lon d' esse ene lådje rivire, c' est nosse mouze ki boirdêye / Li bate tos les dimegnes, âs dvanteures Bén rimpleyes, / Assaetchante a sohait, li radjoû, c' est certin / Di martchands di totes sôres ki vnèt pa tos les tins. / Hintche erive, la tot près, on trouve l' adresse sol cai / Da « Lequet » kinoxhou po ses fameus bolets.
- III.** On ecoraedje les Rodjes tot bevant ene boune pinte / Pu, c' est les crâssès crakes k' ahuzèt sins rastrinte. / Et poy, gote ou peket, k' on l' alome come on vout / Blanc ou avou des couleurs, c' est s' fiesse à cwénze d' awousse. / Vo nos la e cortedje, riyant avou Tchantchès, tchoûlant a l' etermint do pôve Matî l' Oxhea. / E noste avnante cité, c' est nosse cour k' est li rwè. / C' est nost âme k' on-z a grande, cwand c' est k' on-z est Lidjwès / E noste rozlante cité, c' est nosse cour k' est li rwè. / C' est nost âme...
- IV.** Lidje disfûle ses rouwales cwand lahôt des cotjheas / Des meye tchandeles blamèt tot do long d' leus pazeas. / E moes d' octôbe, c' est l' fôre k' assaetches pitits et grands / Odeurs tote kimaxheyes, sâcisses, fritches et lacmans (?) / Inte les rires et les bruts, les loumires ki blawtèt, / C' est manedjes et tchvâs d' bwès ki sins ahote tournèt.
- VI.** Les Guiymins sont rparés - merci Calatrava. / On inme u on n' inme nén ; nosse gâre est todi la. / Nin lon, s' dressant firmint, i n a l' tour des finances / Tote e rondeurs, c' est leye k' administrêye les çanses. / Awè, Lidje s' ebelixh, portant ci n' est nén tot. / Pormoennez vs, mes amisses, a pî ou a velo ; / E noste avnante cité, c' est nosse cour k' est li rwè. / C' est nost âme k' on-z a grande, c' est k' on-z est Lidjwès. / E noste rozlante cité, ...
- VII.** Les tourisses kinoxhèt l' vijhnâve k' on lome « cwâré ». / Wice k' on boet et k' on danse disk' à tins di ddjuner. / On-z est vite rapwairi ; çoula, c' est nosse pâler. / Lidje est acoejhixhante, vicante, c' est nosse cité / On î trouve del tcholeur, l' ivier come di l' esté. / A Lidje, i n a todi ene sôre u l' ôte a fé. / E noste avnante cité, c' est nosse cour k' est li rwè. / C' est nost âme k' on-z a grande, cwand c' est k' on-z est Lidjwès. / E nosse rozlante...

Câzaedje : Guy Dirick, ratournant Nathalie Delhaxhe ; muzike : Franck Philippe ; tchantaedje : Nathalie Delhaxhe. Sitroete plake « singuele » (avou tchanson e francès, e walon et muzike tote seule), 2022.